



Nasjonaale veanhtadimmieh regionaale jih tjielten soejkesjæmman 2019–2023

Gånkan resolusjovnen baaktoe mieriedamme maavnesen 14. b. 2019



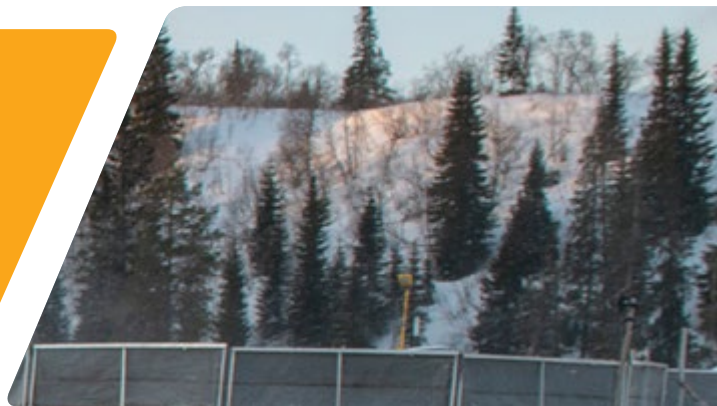
Tjielte- jih orrestehtemedepartemente



Sisvege

Soejkesjimmie goh dirrege akten allesth jñh monnehks evtiedimmien gaavhtan.....	5
Veaksehks jñh sjidtijes regijovnh jñh voenges siebriedahkh abpe laantesne ...	13
Monnehks areaale- jñh foeresjimmieevtiedimmie	21
Staarh jñh voenh gusnie hijven årrodh jñh veasodh	25
Staaeles soejkesjenjoelkedassh jñh staaeles soejkesjenænnoestimmieh.....	31

Åvtebaakoe



Reerenasse edtja fierhten njealjeden jaepien nasjonaale veanhtadimmieh regionaale jñh tjñelten soejkesjæmman åehpiedehtedh juktie monnehks evtiedimmiem eevtjedh abpe laantesne. Daate våajnoes sjædta soejkesje- jñh bigkemelaakesne § 6-1. Doh nasjonaale veanhtadimmieh edtjeh bæjjese fulkesovvedh fylhkentjñelti jñh tjñelti barkosne soejkesjestrategijigujmie jñh soejkesjigujmie, jñh våaroemasse biejesuvvieh staateles åejvieladtji dåarjedæmman soejkesjimmesne.

Reerenasse sæjhata dam nasjonaale prioriteradamme politihkem tjñelkeslaakan åehpiedehtedh, guktie soejkesjimmie fylhkentjñeltine jñh tjñeltine maahta radtjoeslaakan sjugniehtovvedh jñh dan buaratjommesasse årroejidie abpe laantesne. Seamma tjñen reerenasse dam voenges jñjtjeståvroem soejkesjimmesne nænnoestahta. Daate sæjhata jiehtedh fylhkentjñelth jñh tjñelth lissiehtamme dñedtem åadtjoeh juktie nasjonaale jñh vihkeles regionaale ðedtjñh gorredidh. Reerenasse sæjhata regionaale jñh voenges siebriedahke- jñh areaalesoejkesjimmie edtja ræhpas dialogem utnedh gaajhki guejmiej gaskem, gusnie aaj staate lea meatan. Akte vihkeles sille geajnosne lea doh nasjonaale veanhtadimmieh.

Reerenasse tjñerteste mijjiej njieljje stoerre haestemi uvte tjñåadtjobe:

- Aktem monnehks tråjjessiebriedahkem sjugniedidh
- Aktem ekolovgeles monnehks siebriedahkem sjugniedidh gaskem jeatjah offensijve kljimapolitihken jñh eensi vierhtiereeremen tjñirrh
- Aktem sosijaale monnehks siebriedahkem sjugniedidh
- Aktem jearsoes siebriedahkem gaajhkesidie sjugniedidh

Doh regionaale jñh voenges åejvieladtjñh vihkeles laavenjassh utnieh daejtie haestiemidie gñetedidh. Daate faamosne gaajhkide tjñeltide, saahrt man stoerre leah, jñh maam maahtojde dah utnieh. Soejkesjimmie lea akte dej vihkielommes dirregjistie.

Reerenasse lea nænnoestamme EN:n 17 faamoelmieh, mejtie Nöörje lea dåarjedamme, edtjeh dihte politihkeles åejviegieje årrodh juktie maam akt mijjen tjñen stööremes haestemigujmie darjodh, aaj Nöörjesne. Dan åvteste vihkeles faamoelmieh akte bielie våaroemistie sjidtieh siebriedahke- jñh areaalesoejkesjæmman.

Reerenasse lea dåarjoem Stoerredigkesne åådtjeme bñevnesasse man nomme lea «Berekraftige byar og sterke distrikt», Bñevn. St. 18 (2016-2017). Doh nasjonaale veanhtadimmieh daam politihkem jñårhka. Reerenasse tuhtjje vihkeles haestemh jñh nuepieh jeerehtieh sijjeste sæjjan. Reerenasse stoerre leavloem beaja voenges demokratijese soejkesje- jñh bigkemeaamhtesinie, seamma tjñen goh edtja nasjonaale krööhkemh gorredidh. Tjuara dan åvteste nasjonaale veanhtadimmieh guarkedh dennie voenges ektiedimmesne gosse soejkesjidie dorje jñh tjñirrehte. Reerenasse tuhtjje vihkeles eatnemevåaromem eevtjedh saemien kultuvrese, gielese, jñieliemieh jñh siebriedahkejñeliedasse, daan nuelesne saemien maanaj byjenimmietsiehkieh.

Stoerredigkie lea reerenassem birreme «...hoksedh mubpie tjaatsege «Nasjonaale veanhtadimmieh regionaale jñh tjñelten soejkesjæmman» aktem bijjieguvviem åtna staateles soejkesjenjoelkedassi bijjeli mah leah faamosne, jñh seamma tjñen orre jallh soejkesjamme revisjovni bñjre bieljelidh dejstie soejkesjenjoelkedassijste mah joe gååvnesieh.»


Monica Mæland



01



Soejesjimmie goh dirrege akten allesth jñh monnehks evtiedimmien gaavhtan

Soejesjimmie akte radtjoes jñh hijven stuvremedirrege akten monnehks siebriedahkeevtiedimmien jñh areaaleãtnoen gaavhtan. Fylhkentjñelh jñh tjñelh leah lissiehtamme dahkoenuapiem jñh stuerebe dñedtem ããdtjeme juktie nasjonaale jñh vihkeles regionaale iedtjñh

soejesjimmesne gorredidh. Regionaale jñh tjñelten soejesjimmie lea vihkeles juktie monnehkãbpoe, utnijestuvrelhdh, radtjoes jñh illedahkestuvrelhdh byögkeles sektovrem ãadtjodh.

1.1 EN:n faamoelmie goh vãarome regionaale jñh tjñelten soejesjãmman

Jaepien 2015 EN:n generaalekrirrie 2030-biejjeöörnegem monnehks evtiedãmman nænnoesti. Biejjeöörnegem leah 17 evtiedimmieulmieh juktie sosijaale, byjreseligke jñh ekonomeles faamoem eevtjedh. EN:n faamoelmieh leah veartenen ektie barkoesoejesje, gaskem jeatjah

juktie sosijaale rñektesvoetem jñh hijven healsoem gorredidh jñh teehtpemem eatnemegellievoeteste jñh kljmajarkelimmieh tjöodtjestidh. Ulmieh edtjeh geajnoem vuesiehtidh akten monnehks evtiedimmien vöoste ãeniebasse jñh guhkiebasse.



Fylhkentjielth jñh tjielth leah vihkeles aktöörh juktie monnehks siebriedahkeevtiedimmiem buektiehtidh jñh faamoelmidie saetniedehtedh Nöörjesne. Dah leah årroji, voenges sielti jñh siebriej lihemes. Seamma tijjen dah diedtem utnieh jijnjen ávteste dehtie sosijaale jñh fysihken infrastruktuvreste mij årroji jieledetsiehkieh jñh evtiedimmienuepieh tsavtsa. Reerenasse tjierteste barkoe juktie faamoelmidie saetniedehtedh aktem gamte tsáeptsiem áádtje soejkesjimmien tjírrh regijovnine jñh tjíeltine.

Goh akte bielie reerenassen siejhme politikeste, reerenasse sáejhta maahtoevtiedimmine viehkíehtidh viehkine dáájrehtimmieh bievnedh fylhkentjielth jñh tjíelti barkoste faamoelmiejgumie. Vihkeles fylhkentjielth jñh staateles áejvieladtjh laavenjostoeht juktie tjíeltidie viehkíehtidh gosse dah edtjeh faamoelmidie geehtedh. Akte gamte viermie, gusnie síelth, jeatjah tjíelth jñh organisasjovnh leah meatan, maahta learoem sjugniedidh jñh ektiebarkose skreejrehtidh. Reerenasse sáejhta aaj barkoem jáerhkedh indikatovrh evtiedidh gaajhkide faamoelmidie. Tjuara dejtie sjiehtedidh dejtie regionaale jñh voenges tsiehkide, guktie fylhkentjielth jñh tjíelth mah síjhtieh, maehtieh effektem jñjtsh barkoste móöledh.



1.2 Tjïelke otnjege siebriedahkeevtiedæmman

Reerenasse sæjhata fylhkentjïelti jïh tjïelti evtiedimmieråållam siebriedahkesne nænnoestehtedh. Daate sæjhata jiehtedh aktem tjïelke strategeles otnjegem siebriedahkeevtiedæmman vedtedh, dej regionaale jïh voenges tsiehkiej mietie, ovmessie aktöörh meatan vaeltedh jïh byögkeles barkoem jïh vierhkievierhtieåtnoem iktedidh. Regionaale jïh tjïelten soejkesjimmie lea vihkeles dïrregh juktie daam råållam darjodh. Seamman tjïjen reerenasse dam voenges jïjtjeståvroem soejkesjimmesne nænnoestahta. Daate sæjhata jiehtedh fylhkentjïelth jïh tjïelth lissiehtamme dïedtem åadtjoeh juktie nasjonaale jïh vihkeles regionaale iedtjh gorredidh.

Doh regionaale jïh tjïelten soejkesjestrategijh aktem politihkeles prioriteradimmie soejkesjebarkoste vedtieh, jïh leah vihkeles dïrregh juktie radtjoes soejkesjimmie vierhtijste gorredidh akten vihties ulmien vööste. Tjïeltesoejkesjen siebriedahkebielie otnjegem vadta dan voenges siebriedahkeevtiedæmman, jïh viehkehte guktie nasjonaale jïh regionaale ulmieh leah sjiehtedamme dejtie voenges tsiehkide. Konkretiseradimmie soejkesjijstie sjugniehtåvva akten hijven ektiedimmie tjïrrh soejkesjen dahkoebielien jïh ekonomijesoejkesjimmie gaskem. Desnie dïedte biejesåvva jïh desnie håksa soejkesjidie tjïrrehtidh. Soejkesjeprosessesne tjïelteståvroeh nuepiem åadtjoeh digkiedidh mejtie tjïelten lea nuepie bæatijen aejkien haestemh oktegh dåastodh, jallh mejtie tjïelte buerebh byöroe stuerebe jïh veaksahkåbpoe tjïeltem bigkedh kraannatjïeltigujmie ektine.

Reerenasse veanhta akte bijjemes areaalestrategije tjïeltesoejkesjen siebriedahkebielesne maahta viehkiehtidh guktie areaalesoejkesjh buerebelaakan sjiehtie siebriedahken daerpiesvoetide jïh haestiemidie. Dïhte maahta viehkiehtidh guktie ållesth vuarjasjimmie dorjesåvva dan nasjonaale, regionaale jïh tjïelten areaalepolitihken gaskem. Areaalestrategije aktem

gukkiebasse otnjegem vadta tjïelten areaale- jïh vierhtiereeremasse. Dïhte vihkeles juktie gåetie-, areaale- jïh foeresjimmiesoejkesjimmie iktedidh, jielemeevtiedimmie eevtjedh, klijmagaasseluejhtiemidie giehpiedidh, siebriedahkem klijmajarkelimidie sjiehtedidh, sosijaale monnehks siebriedahkh sjugniehtidh jïh unniedimmie ientjijste jïh eatnamistie giehpiedidh.

Akte orrestamme areaalebielie tjïeltesoejkesjisnie aktem verkebe gietedimmie reguleradimmiesoejkesjijstie vadta, jïh årrojh jïh jieleme stuerebe daajroem åadtjoeh mij åvtese sjugniehtåvva. Vihkeles fleksibilitetem soejkesjesysteemesne nuhtedh juktie soejkesjimmie dejtie regionaale jïh voenges daerpiesvoetide sjiehtedidh jïh jienebh soejkesjh uvtedh goh daerpies.

Gellie fylhkentjïelth jïh tjïelth tjåanghkan biejesuvvieh tsïengelen 1. b. 2020. Regionaale jïh tjïelten soejkesjimmie lea vihkeles juktie ektie daajroevåaromem åadtjodh, jïh ektie otnjegem siebriedahkeevtiedæmman tjuvtjedidh. Regijovnerreformine fylhkentjïelth stuerebe strategeles dïedtem jïh laavenjassh åadtjoeh jienebi politihkesuerkiej sisnjeli, gaskem jeatjah kultuvremojhtesereereme, kultuvre, jieleme jïh maahtoe. Regionaale soejkesjimmie sæjhata dïhte vihkeles dïrrege årrodh juktie ulmieh dejtie orre politihkesuerkide vihtiestidh, jïh strategeles otnjegem fylhkentjïelti barkose vedtedh. Seamman tjïjen regionaale soejkesjh laavenjassine utnieh raerieh vedtedh.

Reerenasse sæjhata saemien gielide, kultuvrese jïh jieleme- jïh siebriedahkejieliedasse aktem jearsoes bæatijem aejkiem vedtedh Nöörjesne. Dam maahta gaskem jeatjah gorredidh regionaale jïh voenges soejkesjimmie tjïrrh dejnie saemiengieleldh årrojedadvine, viehkine åtnose saemien gielijste jïh dïenesjijstie saemien gielesne sjiehteladtedh, jïh eadtjohkelaakan barkedh juktie daerpies saemiengieleldh maahtoem dåårrehtidh jïh gorredidh.

1.3 Radtjoes jïh daajroebaseradamme soejkesjeprosessh

Fylhkentjïelth jïh tjïelth dïedtem utnieh ihke soejkesjh jïh sjæsjalimmie aktem hijven jïh orrestamme daajroevåaromem jïh daerpies soejkesjemahtoem utnieh. Vihkeles tjïelth nuepide nuhtjeh aelkiehtidh jïh radtjoestidh mejtie luhpiem åadtjeme darjodh

dej minngemes jaepiej soejkesje- jïh bigkemelaaken mietie. Joekoen dïhte nuepie aktem ovjaehkemes soejkesjeraeriestimmie tjöödjtjstidh joe aalkoeboelken, aalkoetjåanghkoem nuhtjedh juktie aktem akteraeresne jïh daajroes soejkesjeprosessem jïh



jeatjah reguleradimmiesoejkesjh sjugniedidh bieleden tjøeredh ellies soejkesjegïetedimmiem tjïrrehtidh. Dæj aelhkiehtimmiej gaavhtan tjïelth aktem stuerebe fleksibilitetem åadtjoeh hijven soejkesjevuekieh gaavnedh.

Fylhkentjïelti jïh tjïelti soejkesjimmie åaside tsavtsa byøgkeles jïh privaate prosjeektide. Gosse ovmessie krøøhkemh sinsitnien vøoste vuarjesje soejkesjimmesne, dellie daerpies åasaradtjoesvoetem krøøhkestidh dennie tjåenghkies vuarjasjimmesne. Daate sæjhta buerebe mieriekrïevenassh vedtedh don privaate jïeliemasse, jïh viehkietidh monnehks byøgkeles beetnehvierhtieh gorredidh.

Reerenasse tuhtjie vihkeles sjïehteladtedh guktie årrojh, hæhtjoe-aajhterh, organisasjovnh jïh institusjovnh, jïjtjevyljehke suerkie jïh jïeleme maehtieh meatan årrodh soejkesjeprosessine. Daate maahta sjugniehtovvedh jis soejkesjeprosesside åehpies dorje jïh leah aelhkïe guarkedh, jïh jis maanide jïh noeride jïh jeatjah dæhkide sjïehteladta mah eah buektehth ryøktesth meatan årrodh. Vihkeles saemien iedtjeladtjh åadtjoeh meatan årrodh dejnie soejkesjeprosessine mah leah dej bïjre. Aareh jïh hijven involveradimmie gorrede guktie sjyøhtehks daajroe jïh vihkeles iedtjeladtjh våajnoes dorjesuvvieh. Daate sæjhta buerebe våaromem vedtedh juktie iedtjeladtjide sinsitnien vøoste vuarjasjidh jïh soejkesjimmiem nænnoestehdedh goh demokrateles arena. Daate sæjhta aaj viehkietidh njeptjiem ovvaantojne giehpiedidh, jïh kvalitetem soejkesjinie lutnjedh.

Gosse hijven soejkesjeprosessh åtna dellie vuastalimmieh geahpanieh. Aareh involveradimmie fylhkenålmeste, jeatjah staateles åejvieladtjïjste, fylhkentjïelteste jïh Saemiedigkeste lea vihkeles juktie nasjonaale jïh vihkeles regionaale iedtjh tjïelkestidh. Dïhte sæjhta aaj viehkietidh bievnesh buektedh siebriedahkefunksjovni bïjre mah leah vaahresne, vihkeles infrastruktuvren jïh jeatjah vihkeles tsïehkiej bïjre. Akte ulmie ovvaantoe mah dagke gååvnesieh loetesuvvieh dan varke gåarede soejkesjeprosessine.

Reerenasse lea regionaale soejkesjeforumem nænnoestahteme gosse dam øørnegem obligatovreles dorjeme gaajhkine fylhkine. Forume akte vihkeles arena juktie iedtjeladtjide tjïelkestidh jïh iktedidh regionaale jïh tjïelten soejkesjinie. Dan åvteste vihkeles tjïelth soejkesjeforumem eadtjohkelaakan nuhtjeh jïh staateles jïh regionaale åejvieladtjh leah eadtjohkelaakan meatan.

Reerenasse tuhtjie joekoen vihkeles vuastalimmieåejvieladtjh dam voenges demokratijem krøøhkestieh. Edtja ajve vuastalidh gosse daerpies juktie nasjonaale jïh vihkeles regionaale iedtjh gorredidh, gosse govlesadteme jïh vuarjasjimmie iedtji gaskem eah leah illedahkem vadteme. Jis sæjhta vuastalimmiejgumjie bætedh dellie tjuara dejtie tjïelkestidh jïh buektedh mierien åvtelen. Reerenasse lea fylhkenålmide dïedtem vadteme iktedidh jïh dagke aaj staateles vuastalimmieh geerestidh tjïelten soejkesjidie. Iktedimmie edtja buerebe soejkesjh vedtedh akten hijven govlesadtemen tjïrrh staateles etaati gaskem, vaenebh vuastalimmieh vedtedh jïh varke loetesuvvieh prosessine.

1.4 Hijven tjïrrehtimmie areaalesoejkesjïjstie

Radtjoes soejkesjimmie gusnie ulmie lea soejkesjem tjïrrehtidh, gorresåvva gosse sjæjsjalimmieh reaktoe soejkesjenjeptjesne vaaltasuvvieh, jïh leah veelelaakan sjïehtedamme daerpiesvoetese. Reguleradimmiesoejkesjh mah tjïeltesoejkesjen areaalebieliem geehtieh, elliesvoetem jïh guhkies bigkemeboelhkem gorredieh jïh daerpies mierieh tjïrrehtæmman vedtieh. Konsekvensesalkehtimmieh jïh vaahra- jïh præåsehkevoeteanalysh leah vihkeles dïrregh soejkesjeprosessese jïh juktie raerieh veeljedh. Hijven øørnedimmie soejkesjeprogrammeste gorrede salkehtimmieh jïh tjïrrehtimmiesoejkesjh leah daerpiesvoetese jïh soejkesjenjeptjan sjïehtedamme.

Eadtjohks tjïelth mah hijvenlaakan bigkijigumjie laavenjostoe, sijhtieh radtjoes aamhtesereeremem jïh hijven kvalitetem hoksedh privaate soejkesjeraeriestimmie. Nænnoestamme soejkesjh böøremeslaakan tjïrrehtamme sjïdteh gosse tjïelte akten hijven laavenjostose sjïehteladta bigkijigumjie bigkemelatjkoer jïh finansieradimmien bïjre ektie infrastruktuvreste. Daate joekoen vihkeles gellielaaketje prosjeektine gusnie soejkesjemine sååkehkåbpoe bigkedh jïh jeatjahlaakan hammoedidh. Tjïelti lea dïedte nuekies vierhtieh soejkesjegïetedæmman læjkodh jïh veanhtadihks prosesside sjïehteladtedh mah tjïeltesoejkesjem geehtieh. Jis reguleradimmiesoejkesjeraeriestimmiem jïh ohtsemem mierieluhpiedimmien bïjre seamma tïjjen gïetede dellie

dihste tjåenghkiee tijeåtnoe bigkemeprosjeektide maahta åenebe sjiðtedh.

Juktie radtjoes tjiirrehtimmiem gorredidh prosjeektijste mah leah vihkeles nasjovnese, reerenasse lea åtnoem lissiehtamme staateles areaalesoejkesjistie. Juktie hijven prosessh åadtjodh jih siebriedahkenåhtoem prosjeektine lissiehtidh, dellie vihkeles fylhkentjielth jih tjielth leah tjiyðkehke sijden daerpiesvoeti jih prioriteradimmiej bijre aareh soejkesjimmesne. Daate

våaromem vadta ovnessie daerpiesvoeth jih iedtijh sinsitnien vøoste vuarjasjidh dennie minngemosth vihtiestimmesne siebriedahkeulmijste, mejtie staate dorje. Vihkeles tjielth daagkeri stoerre prosjeektigujmie areaalestrategijem guhkiebasse tjielkestieh jih, jis daerpies, sijden areaalesoejkesjh revideradieh. Barkosne salkehtimmiejgujmie konseepeteveeljemen bijre stoerre staateles skåårvemidie, fylhkentjielte jih voenges aktøørh edtjeh meatan vaaltasovvedh siebriedahkeulmide vihtiestidh.

1.5 Lissiehtamme åtnoe digitaale dírregijstie soejkesjimmesne

Digitaliseradimmien gaavhtan daajroevåaroemistie, soejkesje- jih bigkemeaamhteseprosessijste jih eeketransaksjovnijste, produktiviteete læssene privaate jih byðgkeles suerkesne. Buerebe digitaale soejkesjeregisteeri gaavhtan aelhkebe sjædta soejkesjebievnessh gaavnedh. Daerpies daatakvaliteetem lissiehtidh jih buerebe vuekieh gaavnedh disse maam jijtje maahta darjodh byðgkeles daatine, soejkesjeregisteerinie, matrihkelinie jih jeatjah ektie registeerinie.

Vaajteles åtnoem digitaale dírregijstie lissiehtidh guktie soejkesjeprosessh, soejkesjereektestimmie jih areaalereereme buerebe jih radtjoesåbpoe sjiðtieh. Daennie barkosne vihkeles åtnose vaeltedh aktem ektie teknikheles infrastruktuvrem jih daajroevåaromem. Daate tsihkestahta guejmieh mej bijre lea, dam daerpies maahtoem jih orrestamme programmevaaroem utnieh, jih daatah juekieh jih daatah sinsætnan vedtieh.

Digitaliseradimmien jih digitaale dírregi gaavhtan soejkesje proseessh maetieh buerebe jih radtjoesåbpoe sjiðtedh. Åtnoe digitaale vuekijste juktie dialovgem årrojigujmie utnedh, maahta viehkiehtidh guktie dah soejkesjeprosesside buerebelaakan guarkah jih vielie meatan sjiðtieh prosesshine. Matrihkelem jih digitaale soejkesje- jih teemadaatah aelhkieslaakan gaavnedh lea akte krievenasse jis edtja soejkesje- jih bigkemeaamhtesh digitaalelaakan giðtedidh.

Staaen kaarhtevierhkie sjiðteladta guktie maahta soejkesje- jih teemadaatah buerebelaakan gaavnedh akten laavenjostoen tjiirrh fylhkentjieltigujmie, tjieltigujmie jih jeatjah staateles etaatigujmie dan byðgkeles kaarhtevåaromen bijre (DOK), guktie dihte enn vielie maahta åtnose vaaltasovvedh goh dírrege soejkesjimmesne. DOK:n stoeredahke jih kvaliteete ahkedh evtiesuvvieh. Daerpies fylhkentjielth jih tjielth huksieh jijtsh daatah leah orrestamme jih åehpies dorjesuvvieh almetjidie.





REERENASSEN VEANHTADIMMIEH

- Fylhkentjuelth jñh tñielth EN:n faamoefulmieh varoemasse biejielh siebriedahke- jñh areaalesoejkesjemman.
- Regionaale soejkesjh jñh tñieltesoejkesjen siebriedahkebielie åtnasuvvieh juktie strategeles otnejegem vedtedh siebriedahkeevtiedemman, jñh soejkesjimmiem vielie veanhtadihks darjodh. Soejkesjh geehtedh ekonomijesoejkesjimmesne.
- Fylhkentjuelth jñh tñielth asaradtjoesvoetem tñierteste privaate jñh bygkeles aktoride tñielten, fylhkentjuelten jñh staateles daltesisnie soejkesjimmesne.
- Tñielth vierhkievierhtide nuhtjiej mejtie soejkesje- jñh bigkemelaake tna juktie soejkesjimmiem radtjoestidh jñh aelhkietidh. Tñielth sñiehtedieh man veele soejkesjh jñh salkehtimmieh edtjiej rrodh daerpiesvoeten mietie.
- Tñielth radtjoes jñh varke gietedimmiem privaate regule radimmiesoejkesjeraeriestimmijste huksieh, jñh hijven soejkesjekvaliteetem huksieh viehkine aareh, tñielke jñh sñiehteles krievenassh vedtedh salkehtimmide jñh dokumentasjovnese.
- Edtja ajve vuastalimmiem buektedh gosse daerpies nasjonaale jñh vihkeles regionaale iedtjh gorredidh, gusnie aareh govlesadteme jñh vuarjasjimmie iedtji gaskem eah leah illedakh vadteme.
- Tñielth dam privaate eekereaktam soejkesjimmesne krhkestieh.
- Fylhkentjuelth tñielke daerpiesvoeth jñh prioriteradimmieh buektieh goh lahtestimmieh salkehtemman konsepteveeljemen bijre stoerre staateles fealadimmierajvarimmide. Fylhkentjuelth jñh tñielth nannoestamme staateles soejkesjh varoemasse biejielh jñtsh soejkesjemman.
- Fylhkentjuelth jñh tñielth tnose vaeltieh digitaale dialovgevuekieh jñh sñiehteledtieh guktie aelhie sjadta soejkesjedaatah gaavnedh digitaale soejkesjeregisteerisnie, jñh teemadaatah dennie bygkeles kaarhtevaroemisnie.
- Tñielth digitaale dirregh tnose vaeltieh mij lea eByggesak-standaarden mietie, juktie radtjoesåbpoe jñh elliesdigitaale aamhtesegietedimmiem bigkemeaamhtesijstie gorredidh.
- Fylhkentjuelth tnoem eliedihks latjkojste vuarjasjiej gaskemsh, juktie dam guhkiebasse barkoem dejstie regionaale soejkesjijstie nannoestehtedh.
- Tñielth areaalestrategijh darjoeh goh bielie tñieltesoejkesjen siebriedahkebieleste, jñh daejtie varoemasse biejielh revisjovnesne tñieltesoejkesjen areaalebieleste.
- Tñielth barkoem soejkesjestrategijine prioriteradieh juktie gorredidh soejkesjh leah orrestamme jñh batijen aekien daerpiesvoetide dastoeh, aaj gosse tñielth tanghkan biejesuvvieh.
- Fylhkentjuelth jñh tñielth soejkesjimmiem nuhtjiej laavenjassh vuejnedh mejtie adtjoeh tñielte- jñh regijovnereformen tñjrrh ektiedimmesne jeatjah siebriedahkelaavenjassigujmie.
- Tñielth mah eah leah jñjtjemse tanghkan biejesovveme, soejkesjimmiem nuhtjiej digkiedidh mejtie sijjiej nuepieh utnieh batijen aekien haestemh oktegh dastodh, jallh mejtie sijjiej byöroeh jñjtjemse kraannatjñieltigujmie aktanidh.
- Fylhkentjuelth jñh tñielth sñiehteledtieh juktie saemien gielem, kultuvrem jñh jielemevaromem nannoestehtedh soejkesjimmesne, gosse sjyhtehke.
- Fylhkentjuelth jñh tñielth sijjen siebriedahke- jñh areaalesoejkesjimmiem darjoeh aktene orrestamme daajroevaroeminie, jñh maiehtieh daerpies soejkesjemahtoem reebledh.
- Fylhkentjuelte dam regionaale soejkesjeforumem nannoestahta goh iktedimmieareena. Tñielth, fylhkenalma, jeatjah staateles ejvieladtjh jñh Saemiedigkie forumem eadtjohkelaakan nuhtjiej juktie varke tñielkelaakan bievnedh mij lea nasjonaale jallh regionaale krhkemh fiereguhtene aamhtesisnie.



02



Veaksehks jih sjiđtjies regijovnh jih voenges siebriedahkh abpe laantesne

Akte monnehks tråjessiebriedahke lea jearohke aarvoeh jih barkoesijjeh sjugniesuvviej abpe laantesne. Hijven mieriekrievenssh mah aktem gellielaaketje jih gaahtjemevæjkeles jielemem sjugniedieh lea joekoen vihkeles. Soejkesjimmie akte joekoen daerpies vierhkievierhtie juktie sjehteladtedh guktie voenges jielemedarjomh jih barkoesijjeh sjidtieh. Fylhkentjiejth jih tjiejth jeatjahtehtemasse, sjidtemasse jih orre barkoesijjide skreejrehtieh gosse guhkies jih veanhtadihks mierieh areaaleåtnoen bijre vedtieh gaskem jeatjah jielemegiehtelimide, gosse innovasjovnese skreejrehtieh jih barkoefaamoem huksieh syjõtehks maahtojne. Reerenasse tuhtjie vihkeles sjidtemasse sjehteladtedh fasseldimmesne jih produksjovnese kruana jih monnehks jieliemisnie.

Klijmagaasseluejhtemh edtjeh nasjonaale jih gaskenasjonaale ulmiej mietie geahpanidh. Akte vielie iktedamme areaale- jih foeresjimmiesoejkesjimmie maahta akte radtjoes vierhkievierhtie årrođh juktie luejhtemh foeresjimmeste, bigkemistie jih energijeste giehpiedidh, jih vâaromem biejedh lissiehtamme njammemasse skåajjeste jih jeatjah laanteareaalijste. Klijmasjiehtedimmie lea akte stoerre haesteme siebriedahkesoejkesjæmman tijjen åvtese. Daelie isvelihks heannadimmieh eatnamisnie daamtajåbpoe sjugnietuvviej, goh ålvoes ebrie, dulvie jih væjroe. Daate stoerre haestemh vadta infrastruktuvrese jih gâetide jih orre lissiebigkemasse.

Guktie maahta jijtjemse orrestidh jih jeatjahtehtedh jijnjem jeerehte fylhki gaskem, men aaj fierhten fylhken sisnjelen. Fåantoe lea gaskem jeatjah jielemestruktuvre, guktie sielth laavenjostoeh jih stoeredahke årrome- jih barkoemaarhkedidie. Nöörjen lea gellie nænnoes eksportesielth daan biejjien, joekoen jielemi sisnjeli mah leah jearohke vierhtijste, industrije, maritijme jielemh, fealadasse jih sæemies daajroeintensijve jielemh. Gööleme jih mearoeburrie leah vihkeles jielemh mearoegaedtien mietie. Daajroeintensijve jielemh, goh finanse jih IKT, sjidteminie jih leah åjavhkommes stoerrestaareregijovnine, joekoen åejviestaareregijovnesne.

Vaerie-, miehtjie- jih mearoedajvh leah vihkeles vierhtieh monnehks jielemeevtiedimmien gaavhtan. Mearoeburrie, mineraalejieleme, turisme jih jieleme mij lea jåartabårran ektiedamme leah naakenh daejstie. Ulmie lea aktem vielie daajroebaseradamme jih ellies reeremem areaalijste buektiehtidh jih stuerebe veanhtadihksvoetem åadtjodh. Daerpies buerebe soejkesjetjiekestimiejgujmie, jih iktedimmiem utnedh åejvieladtji jih laaki gaskem guktie maahta akten monnehks sjidtemasse sjehteladtedh. Daate aaj faamosne dejtie dajvide laantesne gusnie almetjh bårrode årroeh. Jarkelimmieh areaaleåtnosne leah daan biejjien dihte vihkielommes tsevtsemefaktovre eatnemen gellievoetese eatnamisnie, jih vihkeles kultuvrehistovrijen aarvoej gaavhtan. Gellie skilkehtassh mah fiereguhtene haeresne smaave vååjnoeh, maehhtieh tjåanghkan stoere nåake effektem utnedh.



2.1 Jielemeevtiedimmie vâaromem vadta tråjjesvoetese

Fylhkentjielth jih tjielth aktem vihkeles diëdtem utnieh juktie ektiebarkose skreejrehtidh jeatjahtemasse, sjïdtemasse jih evtiedæmman. Årrojh, jielemeaktöörh, tjielth, daajroebyjresh, institusjovnh jih organisasjovnh Leah vihkeles meatanspielijh daesnie. Guhkies jih veanhtadihks mierieh areaaleåtnoen bijre tjielteraasti dâaresth leah akte krievenasse jis edtja sjïdtemenuepide jih evtiedimmienuepide nuhtedh. Reerenasse tuhtjie vihkeles hijven mieriekrievenassigujmie gründeridie jih smaave jih gaskestoerre sieltide, guktie aelhkebe jih jearsoesåbpoe sjædta orre barkoesijjeh sjugniedidh. Soejkesjimmien tjïrrh fylhkentjielte mieriekrievenasside sjïehteladta mah leah vihkeles jieliemasse, goh nuekie areaale, foeresjimmie, dotkeme, ööhpehtimmie jih maahtoe.

Reerenasse sæjhta lissiehtamme aarvoesjugniedæmman jih innovasjovnese sjïehteladtedh mah regionaale jih voenges vierhtieh abpe laantesne vâaroeminie utnieh. Dan åvteste vihkeles fylhkentjielth jih tjielth sjïehteledtieh ihke jielemeaktöörh, iëdtjeorganisasjovnh jih suerkieåejvieladtj leah eadtjohkelaakan meatan soejkesjeprossine, jih lissiehtamme laavenjostose sjïehteledtieh jielemen jih daajroebyjresi gaskem dejnie suerkine gusnie regijovne lea njueniekisnie. Vuekie «Smart spesialisering» jih laavenjostoe sieltigujmie jih dotkemeinstitusjovnigujmie maehtieh vâaroemasse biejesovedh daan barkose.

Reerenasse sæjhta evtiedæmman skreejrehtidh

jielijes voenges siebriedahkjiste abpe laantesne, sjïdtemefaamoen, seammavyörtegs jieledetsiehkij jih monnehks regijovni tjïrrh. Regijovner reforme fylhkentjieltide nænnoestahta goh jielemepolitihkeles aktööre. Laavenjassh sertiesuvvieh juktie tjyölkehkäbpoe barkoejuekemem vedtedh staaten jih fylhkentjielten gaskem. Fylhkentjielti lea diëdte öörnegi åvteste mah nasjonaale perspektijvem jih nasjonaale gaahtjemeareenah krievieh, jih mah daajroejuekemem jih laavenjostoe suerkij dâaresth gorredieh abpe laantesne.

Regijovner reformine fylhkentjielte aktem lissiehtamme diëdtem åådtje gorredidh årrojh dam maahtoe utnieh man mietie siebriedahke jih jieleme gihtjeh. Daate koordineradimmiem jih involveradimmiem tsihkestahta tjieltijste, fylhkenålmeste, ööhpehtimmie-, barkoemaarhkede- jih jielemeaktöörjste suerkij jih reeremenjieptjeh dâaresth. Fylhkentjielth aaj aktem stuerebe diëdtem integreradimmiesuerkesne åadtjoeh, daan nuelesne gorredidh baataræjjah jih siisevaanterdæjjah dam daerpies lierehtimmiem åadtjoeh mij dejtie regionaale barkoedaerpiesvoetide sjeahta.

2.2 Siebriedahke vuelege luejhtemigujmie, mij lea jearsoes j̄ih sj̄iehtedamme klijmajarkelimmidie

Juktie jieledevåaromem j̄ih eatnemen gellievoetem b̄ætijen aejkien boelvide gorredidh siebriedahke tjuara jorkesidh akten siebriedahkese vuelege luejhtemigujmie, j̄ih j̄ijtjemse akten jarkelamme klijmese sj̄iehtedidh. Fylhkentj̄ielth j̄ih tj̄ielth aktem vihkeles r̄åållam utnieh daennie barkosne. Daate stuerebe ts̄åatskelesvoetem kreava, j̄ih radtjoesåbpoe areaale- j̄ih siebriedahkesoejkesjimmie vihties ulmien v̄öoste, goh aarebi.

Reerenasse ulmine åtna luejhtemem klijmagaassijste giehpiedidh mah eah Leah kvotese viedteldihkie, unnemes 45 proseentigujmie 2030 åvtelen, viertiestamme 2005-njeiptjine, j̄ih siebriedahkine sj̄idtedh vuelege luejhtemigujmie 2050 åvtelen. Daate joekoen stoerre ulmieh. Jalhts ekonomije læssene j̄ih årrojevahka læssene, dellie Nöörjen tj̄ænghkies energijeåtnoe naa j̄iebone orreme dej minngemes jaepiej, j̄ih luejhtemh klijmagaassijste nåhkedeminie. Akten ellies energijepolitihken tj̄irrh reerenasse sæjhta viehkietidh guktie fasseldimmiejearsoesvoete, jielemeevtiedimmie j̄ih radtjoesåbpoe j̄ih klijmavietsielåbpoe energijeåtnoe sj̄ædta. Reerenasse lea orre krievenassh dorjeme mah edtjeh vielie energijeradtjoes j̄ih klijmavietses ḡætieh vedtedh.

Fylhkentj̄ielten j̄ih tj̄ielten soejkesjimmie lea vihkeles juktie luejhtemidie klijmagaassijste j̄ih energijeåtnoem giehpiedidh. Sj̄æjsjalimmieh lokaliseradimmien, bigkemevukien j̄ih ḡætiehammoedimmien bijre, infrastruktuvreste j̄ih d̄ienesjijstie, maehtieh luejhtemh j̄ih energijeåtnoem tsevtsehdh guhkiem åvtese. Dan åvteste tjoerebe joe daelie ulmieh kr̄ööhkestidh akten siebriedahken bijre vuelege luejhtemigujmie jaepien 2025. Skåajjh j̄ih plueviej jeatjah åtnose nuhtjedh klijmagaasseluejhtemh sjugnede, j̄ih nåake konsekvensh eatnemen gellievoetese j̄ih ekosysteemedienesjidie vadta. Gosse j̄åartaburrien areaalh jeatjah åtnose vaaltasuvviej, dellie maahta stuerebe deadtove sj̄idtedh orre karbovneræjhkoes areaalh sj̄idtedehtedh, goh skåajje j̄ih pluevie. Radtjoes areaaleåtnoe j̄ih hijven iktedimmie foeresjimmiesystemine Leah vihkeles juktie jarkelimmie d̄åastodh akten siebriedahkese vuelege

luejhtemigujmie. Reerenasse söökes årromesijjeh, orre hammoedimmie j̄ih orre åtnoem daaletje ḡætijste d̄årjohte.

Jalhts veartene buektehte luejhtiemidie giehpiedidh, klijmajarkelimmieh sijhtieh eatnemem j̄ih siebriedahkem tsevtsehdh dovne åeniebasse j̄ih guhkiebasse. Jarkelimmieh klijmese laejhtehkslaakan infrastruktuvrem, jielemem, eatneme- j̄ih kultuvrebyjresem j̄ih årroji healsoem tsevtsieh. Daate orre haestemh soejkesjæmman vadta, j̄ih aktem orre vaahra- j̄ih præåsehkevoeteguvviem vadta. Vihkeles fylhkentj̄ielth j̄ih tj̄ielth orrestamme daajroem nuhtjeh dej veanhtadamme klijmajarkelimmiej bijre, j̄ih konsekvensi bijre dejstie jarkelimmijste sijjen soejkesjimmese. Voenges daajroe sæjhta nasjonaale j̄ih regionaale daatah lissiehtidh. Gosse konsekvenside klijmajarkelimmijste soejkesjeproessine varjesjeminie, reerenasse veanhta jolle alternatijvh nasjonaale klijma-aerviedimmijste edtjeh v̄åaroemasse biejesovvedh barkose klijmasj̄iehtedimmie. Daate lea veelebelakaan tj̄ielkestamme bihkedæjjine j̄ih fierhten fylhken klijmaprofiljine. Vihkeles orrestamme daajroe ekosysteemi vihkelesvoeten bijre klijmasj̄iehtedæmman åtnose vaaltasåvva, vuesiehtimmien gaavhtan gosse r̄åajvarimmieh soejkesjeminie mah edtjeh dulviem j̄ih gajhkoem giehpiedidh. Eatneme goh lovves dajvh, plueviej, jeanoegaedtieh j̄ih skåajje maahta effektide klijmajarkelimmijste giehpiedidh, j̄ih dagkeres eatneme lea vihkeles vaarjelidh areaalesoejkesjimmese.

Daajroe siebriedahken præåsehkevoeten bijre åtnasåvva juktie ulmieh biejedh akten klijmasj̄iehtedamme j̄ih jearsoes siebriedahkeevtiedæmman. Dam edtja darjodh dovne riejriesvoetesoejkesjimmien tj̄irrh sivijleaarjelimmie laaken mietie, j̄ih siebriedahke- j̄ih areaalesoejkesjimmese. Vihkeles areaalesoejkesjeh aktem daajroevåaromem betnesne utnieh mah gaajhkh vaahrah j̄ih præåsehkevoeth tj̄ielkestieh, daan nuelesne eatnemevaahrah j̄ih klijmajarkelimmieh, giehtelimmievaahra j̄ih konsekvensh gosse vihkeles siebriedahkefunksjovnh eah juhtieh.

2.3 Eadtjohks reereme eatneme- jñh kultuvremojhteseaarvojste

Nöörjen leah stoerre eatneme-, ålkoejielede- jñh kultuvremojhteseaarvoeh mejtie leah vihkeles vaarjelidh, nasjonaale jñh gaskenasjonaale ulmiej mietie. Akte soejkesjimmie guhkiebasse aarvojde gorrede, jñh akten monnehks evtiedæmman sjiehteladta fealadasseste jñh jeatjah vierhtiebaseradamme jieliemijstie.

Areaalejarkelimmieh leah dihte vihkielommes tsevsemefaktovre hævhtadamme eatnamasse Nöörjesne daan biejjien. Vihkeles tjielth jñh fylhkentjielth vuarjasjieh guktie eatnemegellievoete sæjhata jorkesidh dan tjåenghkies leavloen mejtie. Dan sisnie aaj ekologeles jñh eatnemeligke ektiedimmieh krööhkestidh tjielte- jñh fylhkenraasti dåaresth. Dajvh vaarjelidh gusnie åhtoeh edtjeh veasodh lea vihkeles ekosysteemi gaavhtan jñh pollineradimmien gaavhtan laanteburrien sjædtojste. Reerenasse tuhtjie joekoen vihkeles hævhtadamme eatnemem vaarjelidh, jñh ekosysteemide gorredidh. Tjielth aktem joekoen stoerre diedtem utnieh dejnie viehkiehtidh sijjen soejkesjimmesne, gaskem jeatjah viehkine vaeljehke eatnemesåarhth gorredidh eatnemegellievoetelaaken mietie.

Stuerebe, iktemierien eatneme- jñh ålkoejielede-dajvh vaeresne jñh miehtjesne, jñh bijjemes kruana struktuvre leah jearohke aktede guhkiebasse gorredimmeste jñh reeremistie. Regionaale jñh gasketjielten soejkesjñh maehtieh nuhteligs dirregh årrodh daesnie. Nöörjen akte sjjere diedte gedtiem jñh dan jielede-dajvh vaarjelidh goh akte nasjonaale diedteaarhte. Daate dorjesåvva gaskem jeatjah regionaale soejkesji tjirrh vaeride gedtiejgumie jñh jeatjah tjielten jñh regionaale soejkesjimmesne.

Tjaetsieåerieh leah akte vihkeles bielie nöörjen eatnamistie jñh vihkeles healsoen, jielede kvaliteeten jñh jielemen gaavhtan. Lissiehtamme deadtove tjaetsieåeride jñh dajvide tjaetsieåeriej lihke deerjeldahkeste jñh skilkehtassjste, stoerre krievenassh soejkesjæmman beaja. Reerenasse tuhtjie vihkeles regionaale jñh tjielten soejkesjñh tjaetsieåeriej åtnoe- jñh vaarjelimieaarvoeh krööhkestieh jñh aaj dulvievaahram, haavtarostemem jñh væjroem krööhkestieh.

Regionaale tjaetsiereeremesoejkesjñh tjaetsiemieriedimmien mietie edtjeh viehkiehtidh hijven byjresem tjaetsieåerine jaksedh, jñh dan mænngan dam hijven byjresem tjåadtjoehtidh. Reerenasse tjerteste hijven ektiedimmie dej fylhkentjieldi, tjieldi

jñh suerkieåejvieladtji gaskem mej bijre lea, lea vihkeles juktie hijven regionaale soejkesjñh åadtjodh. Tjielth viehkiehtieh hijven byjresem sjugniedidh tjaetsieåerine jñh tjaetsieåeriej mietie råajvarimmiej jñh hijven areaalereeremen tjirrh. Nasjonaale bihkedassh leah vadtasovveme juktie dejtie regionaale tjaetsiereeremesoejkesjdie orrestidh. Vaeljehke fylhkentjielth diedtem utnieh daam barkoem öörnedidh, jñh tjielte akte vihkeles aktööre jñh åajvaladtje daennie prosesessne.

Vihkeles tjaetsiegaavnoeh, mah tjaetsiegaaltjinie åtnasuvvieh, deerjehtimmien vöoste vaarjelidh olles ovaantoeh utniji gaskem sjidh, jñh guktie årojñh nuekies jearsoes jovkemestjaetsiem utnieh. Tjaetsiegaaltjñh gorredidh mah jovkemestjaetsine åtnasuvvieh, jñh areaalem gorredidh infrastruktuvre tjaatsan jñh såelsietjaatsan lea akte vihkeles bielie tjielten soejkesjijstie.

Kultuvremojhtesh jñh kultuvrebyjresh leah ektie aevhkieh mejtie eah gåaredh orrestidh, jñh dah maehtieh vääromem vedtedh ekonomeles, sosijaale, kulturelle jñh byjreseligke evtiedæmman. Orre åtnoe dehtie histovrijes gåatieveahkeste maahta aaj stoerre aevhkine sjidtedh klijmese. Areaalejarkelimmieh jñh jarkelamme åtnoe leah naakenh dejstie vihkielommes tsevsemefaktovrijistie kultuvremojhtesidie jñh kultuvrebyjresidie Nöörjesne.

Fylhkentjielth jñh tjielth aktem vihkeles råållam utnieh kultuvreærpiem vaarjelidh goh akte vierhtie daajrose, dååjresasse, åtnose jñh orre åtnose.

Reerenassese lea vihkeles evtiedimmie gåatie-, hæhtjoe- jñh jielemedajvijste mearoegaedtidajvesne ektiedimmesne vuajnelge eatneme- jñh kultuvrebyjresinie, ålkoejieliedinie, eatnaminie jñh siejhme almetji iedtjigumie. Mearoegaedtiem mietie akte 100 meeterh gamte dajve gusnie ij leah luhpie bigkedh jis tjielte ij aktem jeatjah bigkemeraastem vihteste sov soejkesjisnie. Tjielth jijtjñh bigkemeraastem vihtiestieh tjaetsieåeriej mietie sijjen soejkesjinie.

Fylhkentjielth jñh tjielth aktem vihkeles råållam utnieh vearteneærpiekonvensjovnem illedh. Doh nöörjen vearteneærpedajvh edtjeh hijven vuesiehtimmieh årrodh guktie akte ellies eatneme- jñh kultuvremojhtesereereme dorjesåvva.



2.4 Vierhtiebaseradamme jielemeevtiedimmie

Dihte vierhtiebaseradamme jieleme lea sjiidteminie jih stoerre daárjoeh vadta dan nasjonaale aarvoesjugniedæmman.

Gööleme jih mearoeburrie

Nöörje edtja akte mearoenasjovne árrodh mij lea njueniehkisnie, jih mearoebaseradamme aarvoesjugniedimmie lea vihkeles fasseldimmien gaavhtan abpe mearoegaedtien mietie. Stoerre nuepie daate maahta vielie sjiidtedidh jih reerenasse sæjhta viehkiehtidh dam buektiehtidh. Seamma tijjen dajvh mearoegaedtien mietie leah vihkeles gellie iedtjeladtjide mah sãemiesmearan joekehts iedtjeh utnieh. Goh jielemegiehtelimmie, foeresjimmie, heerredimmie- jih riejriesvoeteráajvarimmie, vaarjelimmiesuerkie, rekreasjovne, álkoejielede, eatnemebyjrese, eatneme jih kultuvremojhtesh. Átnoe mearoeareaalijste lea læssanamme, jih daerpies buerebe areaalesoejkesjigujmie aktine regionaale jih gasketjielten perspektijvine. Reerenasse tuhtjie vihkeles akte iktedimmie sjugnietávva áejvieladtji jih laaki gaskem soejkesjebarkoen tjirrh. Orre daajroen jih digitaale dirregi gaavhtan fylhkentjielth jih tjielth aktem buerebe vaaromem soejkesjimmesne áadtjoeh.

Reerenasse sæjhta sjihteladtedh guktie lissiehtamme aarvoesjugniedimmie jih vielie barkoesijjeh sjædta mah mearoen vierhtieh vaaroeminie utnieh, jih akten veanhtadihks jih monnehks sjiidtemasse biépmehtimmiejeliemisnie. Reerenasse aaj barkoem raajnes mearoen ávtteste prioriterede jih akten evtiedimmien ávtteste mearoeburreste mij dienestem vadta. Fylhkentjielten jih tjielten soejkesjimmie lea

vihkeles juktie gööleme- jih mearoeburrien guhkiebasse areaaledaerpiesvoeth gorredidh, seamma tijjen goh jeatjah siebriedahke- jih byjreseiedtjeh gorresuvvieh.

Saemien iedtjeh soejkesjimmesne mearoesaemien dajvijste gorresovvedh. Vihkeles fylhkentjielth jih tjielth laavenjostoeh jielieminie jih staateles áejvieladtjigujmie juktie monnehks vuekieh jih hijven iktedimmien gaavnedh soejkesje- jih bigkemelaaken jih suerkielaaki gaskem. Edtja areaalh ovmessie sãarhts akva-kultuvrese, aaj tseegkeldahkh mejtie gãarede sertedh, tjielkestidh regionaale jih tjielten soejkesji tjirrh. Daesnie vihkeles evtiedimmien orre teknologijeste jih orre sãarhts mearoeburrie-installasjovnh krööhkestidh, daan nuelesne mearoeburrie mearoegaedtien álkolen. Dan gaavhtan orre dajvh maehtieh átnose vaaltasovvedh.

Laanteburrie

Laanteburrie jih miehtjievierhtieh leah vihkeles beapmoe- jih sjædtoeproduksjovnen, árromen jih kultuvreeatnemen gaavhtan jih vaaromem vedtieh orre, kruana jieliemidie. Stoerredigkie aktem ulmiem nænnoestamme mij jeahta dihte fierhten jaepien orre átnoe ientijjste edtja vuelaen 4000 dekaarh árrodh eannan 2020, dan orrestamme jáartavaarjelimmiestrategijen mietie. Seamma tijjen aarvoesjugniedimmie jáarta- jih skãajjeburresne edtja læssanidh. Skãajje maahta positijve klijmaaevhkieh vedtedh juktie dihte CO₂ bæjjese vaalta jih karbovnem veadta moereátnoen tjirrh, jih akte stoerre aarvoesjugniedimmienuepie gãávnese skãajjesne jih moerejeliemisnie. Aaj akte ulmie gihtjemem lissiehtidh kruana, moerebaseradamme dorjesi mietie jih orre,

kruana jieliemidie sjehteladtedh jáartaburrien jñh skåajjeburrien sisnjeli.

Reerenasse veanhta vihkeles fylhkentjielth jñh tjielth sijjen soejkesjinie lissiebigkemevuekieh varjasjeh mah laanteburrien jielemevåaromem gorredieh, jñh jeatjah åtnoem ientjijste giehpedieh. Soejkesjh byöroeh guhkiebasse raasth giesedh gaskem staare- jñh voenedajvh jñh stoerre jñh iktemierien laanteburrie-, eatneme- jñh ålkoejieledeajvh.

Båatsoe

Vihkeles eatnemevåarome saemien kultuvrese jñh gïelese, jielemeevtiedæmman jñh siebriedahkejeliedasse gorresåvva. Båatsoe akte jieleme mij lea jearohke dajvijste, jñh gellene lehkesne eevre daerpies juktie saemien gïelem jñh kultvrem evtiedidh. Soejkesjimmien laavenjasse sæjhta årrodh krööhkemem båatsose varjasjidh jeatjah siebriedahkeïedtji vööste. Tjuara summem vuartasjidh dejstie daaletje jñh soejkesjamme orre råajvarimmijstie dajvesne jñh mah konsekvensh daate båatsose vadta. Gosse åtnoem areaalijste jarkele, dellie lea vihkeles båatsoen iedtjh jeatjah siebriedahkeïedtji vööste varjasjidh, jñh pryövedh vuekieh gaavnedh mah ihkuve giehpedimmiem areaalijste gaertjedieh jñh lissie sturremh båatsose. Båatsoen areaalh tjielte- jñh fylhkenraasti dåaresth juhtieh, jñh regionaale jallh gasketjielten soejkesjh maehtieh dan åvteste sjehteles årrodh juktie båatsoen areaalh tjielkestidh.

Fealadasse jñh hæhtjoeh

Vaerie- jñh miehtjedajvh Nöörjesne leah dajvh ræjhkoes vierhtiejgumie, jñh leah vihkeles produksjovnedajvh laantebårann, båatsose, energijeproduksjovnese, fealadassese jñh mineraalebovresjæmman. Dah leah dajvh gusnie kreekh jñh sjædtoeh jielieminie, dah leah gellielaaketje sjïere dajvh, jñh leah fryöjstehks dajvh ålkoejeliedasse, hæhtjojde jñh eatneme- jñh kultvreaerpiebaseradamme fealadassese. Reerenassen ulmie lea aarvoesjugniedimmiem nænnoestetedh mah leah eatneme- jñh kultvremojhteseaarvojde baseradamme, seamma tïjjen goh vierhtieh bætijen aejkien boelvide gorresuvvieh.

Sjïdteme fealadassese jñh lissiehtamme åtnoe hæhtjojste våaromem vedtieh voenges sjïdtemasse jñh barkoesijïde, evtiedimmine infrastruktuvreste jñh dienesjefaalenassijste mah aaj aevhkine sjïdtieh arrahalmetjidie. Hæhtjoeh jñh

turistemåalh gelliej guessiejgumie sæjhta aaj jiehtedh lissiebigkeme, foeresjimmie jñh fealadimmie, jñh eatneme- jñh ålkoejieledeajvh napkoeh. Vihkeles dagkerh tsiehkieh meatan vaaltasuvvieh soejkesjimmesne, jñh guktie lissiehtamme darjoemidie sjehteladta monnehks mieriej sisnjeli.

Gosse daaletje hæhtjoedajvh sååkehkåbpoe bigkesuvvieh, dellie ij dan stoerre deadtove sjïdth eatneme- jñh ålkoejieledeajvide. Reerenasse tuhtjie vihkeles bigkeme dorjesåvva naemhtie guktie kvaliteete dajvine gorresåvva. Ålkoejielede, eatnemen jñh eatnemen gellievoeten gaavhtan lea vihkeles orre hæhtjoedajvh uvtedh skåajjeraasten bijjelen. Iktemierien kruana struktuvrh, jñh bigkedh naemhtie guktie hæhtjoeh jñh infrastruktuvre hijvenlaakan eatnamisnie sjehtieh lea vihkeles. Aaj vihkeles stuerebe iktemierien dajvh vaarlidh gusnie ij naan hæhtjoeh, dejnie vaerine gusnie stoerre deadtove areaalide. Regionaale jñh gasketjielten soejkesjimmie mahta lissiebigkemenuepide jñh strategijide tjielkestidh tjielteraasti dåaresth. Vihkeles guhkiebasse bigkeraasth varjasjidh guevteli vööste, jñh jeatjah vihkeles laanteburrie-, eatneme- jñh ålkoejielede- jñh båatsoedajvh.

Mineraalevierhtieh

Nöörjen leah vihkeles mineraalevierhtieh mah maehtieh våaromem vedtedh aarvoesjugniedæmman jñh barkoesijïde. Regionaale jñh tjielten soejkesjimmie lea akte vihkeles dirrege juktie bahtsemem mineraalegaavnojde gorredidh mah maehtieh sjyötehke årrodh bætijen aejkien nuhtemasse, seamma tïjjen goh byjrese- jñh siebriedahkem krööhkeste. Mineraalenuhteme aktem guhkies tïjjeraastem åtna, jñh daerpies stuerebe daajrojne guktie åvtese sjædta skåårvemigumie, nuhteminie jñh sjeakoeminie.

Vihkeles navradahkh bigkemasse (garketjh, gruvse jñh saedtie) bigkeme- jñh tseegkeldahkide olkese vaeltedh mah ånehks foeresjimmiegåhkoeh jñh giehpedamme klijmagaasseluejhtemh utnieh. Hijven soejkesjimmie mahta dejnie viehkiehtidh. Lissine vihkeles garketjh, gruvse jñh saedtie hijven kvaliteeteste orresistie åtnasuvvieh goh navradahke bigkemisnie, gosse nuepie gååvnese. Daate mahta deadtovem giehpedidh gruvse- jñh garketjevierhtide mah leah staari lihke, jñh foeresjimmiedaerpiesvoetem daejstie mineraalijste giehpedidh. Akte ellies varjasjimmie guktie edtja daejtie maasside soejkesjimmesne gietedidh mahta akte nuhteligs vierhtievierhtie årrodh juktie dam tjielkestidh.

REERENASSEN VEANHTADIMMIEH

- Fylhkentjielth jñh tjielth tuhtjeh joekoen vihkeles barkedh luejhtiemidie klijmagaassijste giehpietidh, aaj luejhtemh areaaleätnoejarkelimmijste, vielie radtjoes energijeätnoe jñh byjresevietsesles energijeatjahteteme. Orrestamme daajroe veanhtadamme klijmajarkelimmiej jñh konsekvensi bijre soejkesjimmesne ätnasåvva.
- Fylhkentjielth jñh tjielth tuhtjeh joekoen vihkeles klijmasjñehtedimmiem jñh siebriedahkejearsoesvoetem krööhkestidh sijjen soejkesjimmesne, jñh vääroemasse biejeih doh jolle alternatijvh dejstie nasjonaale klijmaaerviedimmijste tñjjen ävtese. Vaahra- jñh prääsehkevoeteanalyh vääroemasse biejesuvviah soejkesje- jñh bigkemeamhtesegñetedæmman.
- Fylhkentjielth jñh tjielth aarvoesjugniedæmman jñh jielemeevtiedæmman sñjehteledtieh gaajhkine bielie laanteste, jñh skreejrehtieh jñh evtiedieh sielth jñh jielemebyjresh guktie dah vääjnoes sjidtieh nasjonaale jñh gaskenasjonaale sijjesne.
- Fylhkentjielth jñh tjielth kruana jarkelæmman, innovasjovnese, jñh jieniebidie orre barkoesijjide jñh akten feerhmeles barkoejeliedasde skreejrehtieh, jñh nuekie vierhtieh læjkoeh mah siebriedahken daerpiesvoeth gorredieh.
- Fylhkentjielth diedtem vaeltieh dan regionaale maahtoepolitihken ävteste jñh sñjehteladta guktie nuekie maehtesles jñh sjyöhtehks barkoefaamoe gäävnese, gaskem jeatjah orrestamme regionaale soejkesji tjñrrh.
- Fylhkentjielth baataræjjaj jñh sijsevaanterdæjjaj lierehtimmiedaerpiesvoeth gorredieh mah Leah sñjehtedamme dan barkoefaamose maam regijovne daarpesje.
- Fylhkentjielth jñh tjielth identifiseradieh jñh krööhkestieh vihkeles eatnemegellievoetem, ålkoejieledejavh, bijjemes kruana struktuvrem, kultuvrehistovrijes aarvoeh, kultuvrebyjresh jñh eatnemem soejkesjimmesne. Dah tjaænghkies konsekvensh krööhkestieh.
- Fylhkentjielth jñh tjielth areaaleätnoem varjasjeh mearoeagaedtiebealam jñh jaevriebealam jñh tjaetsieåerine jñh tjaetsieåeriej mietie aktene ellies jñh guhkiebasse perspektijvesne, jñh sjñerelaakan eatnemegellievoetem, kultuvrebyjresh, ålkoejieledejavh, eatnemem jñh jeatjah siejhme ðedtjh krööhkestieh.
- Fylhkentjielth jñh tjielth nõörjen veartenaerpiedajvh evtiedieh goh vutemes vuesiehtimmieh dan bööremes praksise eatneme- jñh kultuvremojhtesereeremen sisnjelen areaalesojkesjimmiem tjñrrh.
- Fylhkentjielth jñh tjielth jovkemetjaetsiegaaltijh krööhkestieh jñh vaarjelieh sijjen soejkesjimmesne juktie daarpoem giehpietidh jovkemetjaetsiem reejnedh.
- Fylhkentjielth jñh tjielth nuekie areaalh læjkoeh vaajteles sjidtemasse biepmehimmie- jñh mearoeburriejeliemisnie orrestamme soejkesji tjñrrh, mah aaj byjresem jñh jeatjah siebriedahkeiedtjh krööhkestieh. Strategijh juktie mearoeburriem evtiedidh mearoeagaedtjen ålkolen aaj meatan dejnie soejkesjinie.
- Fylhkentjielth jñh tjielth lissiehtamme aarvoesjugniedæmman jñh orre kruana jeliemidie sñjehteledtieh jåarta- jñh skåajjeburrien sisnjelen.
- Fylhkentjielth jñh tjielth vihkeles jåartaburriedajvh jñh kultuvreetnemh laanteburesne gorredieh guhkiebasse bigkemeraasti tjñrrh. Edtja bigkemevuekieh, mah maehtieh ätnoem ðentjijste giehpietidh, dan nasjonaale jåartavaarjelimmieulmien mietie varjasjidh.
- Fylhkentjielth jñh tjielth tuhtjeh vihkeles eatnemevåaromem vaarjelidh saemien kultuvrese jñh jielemeevtiedæmman. Soejkesjimmie båatsoen areaalh gorrede, seamma tñjjen goh båatsoem jeatjah siebriedahkeiedtji vööste varjesje.
- Fylhkentjielth jñh tjielth akten monnehks evtiedæmman vaerine jñh miehtjesne sñjehteledtieh, jñh stoerre tsåatskeslesvoetem dajvi vööste utnieh gusnie stoerre bigkemedeadtove. Daate dorjesåvva gaskem jeatjah gosse guhkiebasse bigkemeraasth vihteste.
- Fylhkentjielth jñh tjielth sñjehteledtieh guktie pollinereden åhtoeh hijven jielededajvh utnieh soejkesjimmiem jñh areaaleätnoem tjñrrh.
- Fylhkentjielth jñh tjielth vihkeles mineraale gaavnöeh sijjen soejkesjinie gorredieh jñh nuhtemem varjasjeh byjresen jñh jeatjah siebriedahkeiedtji vööste. Bigkemenavradahkh reebledh jñh dejtie vöörkhedh aktene regionaale perspektijvesne vuajnelge.



 byferga

03



Monnehks areaale- jñh foeresjimmievtiedimmie

Reerenasse sæjhta jærhkedh fealadimmienedtem vijriedidh abpe Nöörjesne. Akte hijven foeresjimmiesysteeme lea joekoen vihkeles akten daajbaaletje siebriedahkese, jñh akte vihkeles bielie lissiebigkememöönsteristie jñh staarevtiedimmeste. Vihkeles foeresjimmiesoejkesjimmiem aktanidh dejnie jeatjah staare- jñh areaalesoejkesjimmine. Reerenasse sæjhta foeresjimmiesystemem evtiedidh guktie

aelhkebe sjædta feeledh jñh vaaroeh foeresjidh, jñh feelemetijje almetjidie jñh vaarojde geahpene abpe laantesne, jñh mij ovlahkojde giehpede nullvisjovnen mietie, jñh kljimgaasseluejhtemh jñh jeatjah negatijve byjresekonskvensh giehpede. Daelie barkeminie aktem balaanssem åadtjodh dej golme foeresjimmiepolitihkeles ulmiej gaskem.

3.1 Nænnoestahteme jarngesijjievttiedimmie

Areaaleradtjoesvoeten jñh giehpiedamme kljimgaasseluejhtemi jñh staaregeerjehtimmien gaavhtan, reerenasse veanhta vihkeles lissiebigkemasse sjiehteladtedh kollektijve jarngesijjiej bijre staarine jñh voenine. Dñhte sæjhta aaj maehthedh våaromem nænnoestehtedh jielijes staaride, lissiehtamme kollektijvefealadæmman, jñh dejtie mah sygekeldieh jñh vaedtsieh. Reerenasse ulmine åtna kollektijvealkese edtja fossijlenamhtah årrodh jaepien 2025 åvtelen. Fylhkentjñelh jñh tjñelh mah diedtem utnieh kollektijve fealadimmiedñenesjh åstedh, goh bussh, feerjah jñh spaajhtevñhtsh, aktem vihkeles råållam utnieh dam barkoem jaksedh. Soejkesjimmiem tjñrrh hijven mierieh maehthie bñjesovvedh akten buerebe almetjehealse lissiehtamme darjomigujmie gaajhkide

årrojedaehkide. Tjñelh maehthie viehkñehtidh guktie årrojñh maehthie vielie sygekeldidh jñh vaedtsedh aarkebiejñien, dej kollektijve jarngesijjiej tjñrrh. Gosse edtja fealadimmievuekieh veeljedh dellie vihkeles maanide jñh noeride krööhkestidh mah jearsoes fealadimmie jñh fysiske darjomh daarpesjeh. Doh unnebe, voenges råajvarimmieh, goh vaedtseme- jñh sygekeldimmiegeajnoeh, hammoedimmie vuertemesijjijste jñh stasjovnijste jñh lihkesvoete stååkedimmie- jñh rekreasjovneareaalide, leah joekoen vihkeles ihke maanah edtjeh nuepiem utnedh jearsoeslaakan svñhtjedh voengesne.

Reerenasse veanhta vihkeles åejvieleavloe åesiestimmeste, gåetiebigkemistie jñh barkoesijjiej- jñh

guessieintensijve giehtelimmijste söökes sijjiej sisnjeli gäävnesieh mah tjierrestamme jih gaertjedamme sjidtieh tjielten soejkesjimmien tjirrh. Dihte maahta viehkiehtidh nænnoes staare- jih voenejarngh jih voenges siebriedahkh evtiedidh jih jarngesijjeh dejnie kollektijve aksine nænnoestehtedh.

Vihkeles fierhten aejkien vuarjasjidh mejtie edtja sääkehkåbpoe bigkedh jih jarkelidh åvtelen orre lissiebigkemedajvh åtnose vaaltasuvvieh, olles vihkeles eatneme- jih ålkoejieledeedajvh jeatjah åtnose vaaltasovvh gosse alternatijvh gäävnesieh.

3.2 Stuerbe leavloe regionaale vuekide

Reerenasse tjierreste man vihkeles lea regionaale jih gasketjuelten siebriedahke- jih areaalesoejkesjh utnedh juktie gyhtjelassh tjielkestidh mah tjielteraasti dåaresth juhtieh. Soejkesjh maehdieh gorredidh guktie tjielth nuekie areaalem gåetiebigkemasse læjkoeh, viehkiehtidh sosijaale monnehks siebriedahkh sjugniedidh, jih aktem bigkememöonsterem vuastalidh mij deadtovem vadta dovres areaalide. Maahta soejkesjidie nuhtjedh juktie jarngesijjide kollektijvealkesasse jih bæetijen aejkien sjidtemedajvide tjielkestidh, jih guhkiebasse raasth giesedh staare- jih voenesijjiej jih laanteburrie-, eatneme- jih ålkoejieledeedajvi gaskem.

Areaaledaerpiesvoete vihkeles, sijjiekrievijes siebriedahkefunksjovnde, goh Vaarjelimmiesuerkie, sivijle elmiesuerkie jih slaavvoegietedimmie, vuajnelge goh akte integreradamme bielie areaale- jih foeresjimmiesoejkesjimmeste. Vaarjelimmiesuerkie aktem stoerre jarkelimmien tjirrehte. Areaaledaerpiesvoete vuetjeme- jih haarjanimmiefeeltide jih baaside lea deadtoven nuelesne jih dan åvteste akte barkoe juhtiemine juktie mieriekrievenasside Vaarjelimmiesuerkien siebriedahkenuhteligs barkose gorredidh, dan sisnie daerpies krööhkemesovnah.

Fylhkentjuelth diedtem utnieh vihkeles geajnoeinfrastruktuvren åvteste jih kollektijvefealadimmien åvteste eatnamisnie jih mearosne, dovne jarngedajvine jih ålkone dajvine. Dihte regionaale foeresjimmiesysteeme nasjonaale infrastruktuvrem illie jih lea vihkeles jielemeevtiedimmien, årrömen jih sosijaale monnehks siebriedahki gaavhtan, ovnessie bielie fylhkeste.

Staaertjuelth jih tjuelth ålkone dajvine, fylhkentjuelthgugmie ektine, aktem vihkeles laavenjasse utnieh laavenjostoem guhkiebasse evtiedidh jih nænnoestehtedh foeresjimmien bijre reereles raasti dåaresth, gusnie dihte sæjhta viehkiehtidh vierhtieåtnoem radtjoestidh. Vihkeles

tjoevkesem biejedh haestiemidie jih nuepide dejtie orre siebriedahkeraeride goh staaresjidteme, urbaniseradimmie jih evtiedimmie staareregijovnijste, dennie regionaale jih tjuelten soejkesjimmesne.

Radtjoes foeresjimmie jih infrastruktuvre leah vihkeles jielemeevtiedimmien jih jarkelimmieaahntoem gaavhtan. Infrastruktuvre ovnessie jarngesijjiej gaskem vaarojde lea joekoen vihkeles ihke jienebh jielemh edtieh nuepiem utnedh maarhkedese bætedh. Evtiedimmie infrastruktuvreste jih foeresjimmiefaalenassijste lea aaj vihkeles juktie ektiespielem jielemedarjomi gaskem nænnoestehtedh funksjonelle staareregijovnine, jih årröme- jih barkoemaarhkedh guhkiebasse evtiedidh.

Akte nasjonaale ulmie akte stuerbe låhkoe vaarofoeresjimmeste mearosne jih ruevtieraajrosne sjugniehtåvva. Vihkeles sjiehteles areaalh radtjoes logistihkejarngesijjide, goh vaaroeterminaalh jih sielkedahkh, tjielkestamme sjidtieh soejkesjisnie, laavenjostoem tjirrh tjuelth jih staateles faageåejvieladtji gaskem. Laajroeh skihpevalkesasse leah aaj meatan daejnie tjielkestimmie. Giehtelimmie mah leevles vaarofoeresjimmie utnieh ruevtieraajroem, sielkedahkh jih/jallh åejviegeajnoenedtem sijjen lihkebisnie daarpesjeh.

Giehpiedimmie vuelkemetijjijste, gaskem jeatjah råajvarimmiej tjirrh geajnoenedtesne, stuerbe fleksibilitetem vadta barkijidie, jih giehtelimmie buerebe nuepieh åadtjoeh sjyöhtehks maahtoem reebledh. Mobijlenedtem jih gamtebaantem jolle kapasiteetine utnedh lea akte nasjonaale ulmie, jih akte vihkeles mieriekrievenasse jieliemasse jih barkoejieliedasse abpe laantesne. IKT-infrastruktuvrem guhkiebasse bigkedh ektiedimmesne vuajnelge areaalesoejkesjimmie, årröemie, jielemeevtiedimmien jih åtnojne ovnessie digitaale vuekijste. Daate sæjhta lissiehtamme aarvoesjugniedæmman sjiehteladtedh.



Guvvle: Jan Hausken

REERENASSEN VEANHTADIMMIEH

- Fylhkentjyelth jñh tjyelth sjjedtedæmman jñh evtiedæmman sjjehteledtieh söökes jñh tjyelke gaertjedamme staaredajvine regionaale gåetie-, areaale- jñh foeresjimmiesoejkesji tjjrrh. Soejkesjñh vihtiestieh regionaale lissiebigkememöönsterem, jarngestruktuvrem jñh åejvievæhtah foeresjimmiesystemesne.
- Fylhkentjyelth jñh tjyelth vielie lissiebigkemasse sjjehteledtieh aktede hijven fealadimmienedteste abpe laantesne.
- Fylhkentjyelth jñh tjyelth sjjehteledtieh juktie Vaarjelimmesuerkien areaaledaerpiesvoeth gorredidh, gosse dihte lea daerpies juktie laanten vaarjelimmiemahtoem vaarjelidh, jñh nasjonaale vaarjelimmesoejkesji mietie.
- Fylhkentjyelth jñh tjyelth sjjehteledtieh guktie areaale ellieslaakan åtnasåvva staaredajvine viehkine sååkehkåbpoe bigkedh, jñh jarkelimmien tjjrrh kvaliteetine byjreskinie, gusnie arkitektuvre, staaretjjehtjelh, kultuvrebyjresh, kruana struktuvrh jñh jeatjah byjresearvoeh Leah joekoen vihkeles. Sijjieh gusnie edtja gåetieh, hoksehtimmiem, åesiestimmiem jñh jeatjah barkoesijjie- jñh guessieintensijve giehtelimmieh biejedh, edtja vuarjasjidh daaletje jallh bætijen aejkien kollektijve jarngesijjiejgumie ektine.
- Fylhkentjyelth jñh tjyelth sjjehteledtieh dejtie mah sygekdieh jñh vaedtsieh staarine jñh voenine, gaskem jeatjah jearsoes skuvlegeajnoej tjjrrh, viehkine soejkesjidh vaedtsiejidie jñh sygekldæjjide kollektijve jarngesijjide jñh ålkoejieledeajvide, jñh foeresjimmievuekide dejtie dæhkide mah eah Leah dan mobijle.
- Staaretjyelth jñh tjyelth byjreskisine, fylhkentjyeltigumie ektine, laavenjostoem guhkiebasse evtiedieh foeresjimmien bijre reereles raasti dääresth, gusnie dihte radtjoes vierhtieåtnoem, jielemeevtiedimmiem, årrmem jñh sosijaale monnehkevoetem sjugnede ovmessie bielie fylhkeste.
- Fylhkentjyelth jñh tjyelth sjjehteledtieh guktie maakta mobijle- jñh gamtebaantenedtem vuelege åasine biejedh viehkine daaletje foeresjimmiegeajnoeh nuhtjedh.



04



Staarh jñh voenh gusnie hijven årrodh jñh veasodh

Daelie 82 proseenth årroeijstie mah staarine jñh voenine årroeminie, jñh lårhkoe læsseneminie. Joekoen kraannatjñelh dejtie stoerre staaride tjarke sjñdterminie. Nöörjen staarh, gaskenasjonaale ektiedimmesne, dovne vaenie årrojh jñh barkoesijjeh utnieh. Men lårhkoe læssene gosse staareevtiedimmie jñh gåetiebigkeme jeenjemasth sjugniehtuvvieh gosse jienebh almetjh staaride juhtieh jñh jñjnje jeatjahtåvva, jñh ij dan jñjnje sjugniehtovvh åtnoen tjñrrh dej areaaligujmie bijre jarkan.

Staarh mah sjñdterminie ellies vuekieh daarpesjeh juktie funksjonelle jñh monnehke sjñdtedh, jñh vielie integreradamme laavenjostoem buektiehtidh areaalen

jñh foeresjimmien bijre. Dejnje stoerre staarine ulmine åtna persovnefoeresjimmie edtja ektieskovhtine årrodh, jñh goh sygekeldæjjah jñh vaedtsijh. Fryöjstehks staarh jielijes staarebyresigujmie dovne jienebh radtjoes foeresjimmievuekieh jñh jolle jieledekvaliteetem utnieh. Haesteme lea sijjide evtiedidh guktie jienebh almetjh sååkehkåbpoe årroeh seamma tijjen goh årroji murriedimmie jñh govlesovveme læssanieh. Salkehtimmieh vuesiehtieh gosse almetjh sååkehke årroeh dellie dihte innovasjovnese skreejrehte, daajroem geerjehte jñh almetjh tjehpiesvoeth vejtiestieh, mij vihth ekonomeles darjoemasse skreejrehte. Salkehtimmieh aaj vuesiehtieh lea daerpies sååkehkåbpoe årromevvekieh ektiedimmesne vuejnedh sosijaale monnehkevoetine.

4.1 Ræhpas jñh feerhmeles

Reerenasse tuhtjie vihkeles tjñelh hijven vierhkievierhtieh evtiedieh juktie gorredidh gaajhkesh dovnesk skuvlesne, barkoe- jñh siebriedahkejieliedisnie feerhmesuvvieh. Hijven inkluderadimmie dejnje vihkeles jieledeareenine viehkehte aktem siebriedahkem tjåadtjoehtidh smaave joekehtsigujmie, jolle leajhtadimmie jñh hijven jieledekvaliteetine. Kultuvrejielede jñh jeatjah sårarhts astoeaejkien darjomh Leah vihkeles areenah aarkebiejjien integreradimmien jñh ektievoeten gaavhtan gusnie vårarome

lea gellievoete, mårrestalleme, soptsestimmiereakta jñh goerkesadteme. Vihkeles kultuvrejielede jñjtjaraarehke evtiesåvva, jñh byögkeles åjevliadtjh eah jñjtjemse pleenth dej tjehpeles veeljemi sijse. Byögkeles vierhkievierhtieh tjuerieh akten hijven ektiespielese sjiehteladtedh dan profesjonelle jñh dan jñjtjevyljehke kultuvrejielede gaskem. Reerenasse veanhta vihkeles tjñelh jñh fylhkentjñelh huksieh gaajhkesh tjñelke nuepieh utnieh kultuvreaevhkide nuhtjedh, saah mehtie maadtoste Leah.

Ovrehete 1 millijovnh årrojh bijjelen 60 jaepieh Nöörjesne. Dej leah gellie jñh ovmessie vierhtieh jñh sijhtieh viehkine jñh eadtjohke årrodh siebriedahkesne. Reerenasse dan åvtteste tuhtjie vihkielommes aktem aalterevietseles siebriedahkem sjugniedidh. Vihkeles fokusesuerkieh leah foeresjimmie, soejkesjimmie voenges siebriedahkeste, jñjtjevyljehkevoetem nænnoestehtedh, ræhpasvoete barkoejliediesnie jñh jearsoesvoete voenges siebriedahkesne.

Juktie meatan årrodh ööhpehtimmesne jñh barkoejliediesnie dellie dihte daamtaj sjugnietåvva jñjtjevyljehke giehtelimiej tjirr, jñh dääjresigujmie ektie darjomi tjirr voenges byjresisnie. Gosse jeenjesh leah meatan dellie dihte akte vierhtie juktie leajhtadimmiem, ektievoetem, riejriesvoetem, mirrestallemem, mahtoem jñh tråjjesvoetem gorredidh voenges siebriedahkine. Vihkeles tjiehlth disse sñiehteledtieh.

4.2 Jearsoes jñh healsoe-eevtjijes

Dihte regionaale soejkesjimmie aktem sñiere laavenjassem åtna sñiehteladtedh ihke regijovne goh elliesvoete dan gellie gætieh utnieh mej mietie almetjñh gihtjeh. Maahta aktem vielie jeereldihkie årrojestrutuvrem åadtjodh jis tjiehlth soejkesjeh sijjeh dan gellie gætiesijjeh utnieh guktie dah våaromem vedtieh akten nuekies jñh jeereldihkie gætiebigkemasse. Reerenasse tjierteste man vihkeles lea sosijaale infrastrutuvrem jñh byögkeles dienesjefaalenassh bigkedh ektiedimmesne dejtie kollektivje jarngesijjide. Hijven skuvlh jñh maanagierth jñh hijven kultuvrefaalenasse leah krievenassh jis edtja hijven årromebyjressem åadtjodh. Sosijaale jñh healsoeligke haestemh, mah leah ektiedamme dejtie söökes sijjide, maehetie loetesovedh hijven soejkesjimmien tjirr. Dan åvtteste vihkeles almetjehealsoe gorresåvva gosse mijjen staarh jñh voenh soejkesjemine.

Hijven arkitektuvren jñh soejkesjimmien tjirr fylhkentjehlth jñh tjiehlth maehetie meatan årrodh hijven voenges siebriedahkh jñh gætiedajvh evtiedidh, fysiske darjoemasse jñh byjresasse skreejrehtidh mij healsoem eevtjie. Båetijen aekien sijhtebe staari jñh voeni mietie gihtjedh dovne urbaane jñh kruana kvaliteetigujmie, gusnie fryöjstehks staaretjiehtjelh, gaavnedimmiesijjeh jñh ålkoedajvh.

Hijven bijjemes jñh ellies soejkesjimmie sæjhta maehetiedh viehkietidh guktie præåsehks maanah jñh noerh aktem

Vihkeles tjiehlth sijjen soejkesjimmesne jieledeetsiehkien haestemi vööste berkieh jñh dejtie heerredieh, jñh eadtjohkelaakan råajvarimmiejgujmie berkieh juktie dienesjñh nænnoestehtedh jñh råajvarimmiejgujmie nierhkedh lihke byjresisnie dejnie dajvine gusnie jieledeetsiehkie lea gååre. Såemies staarebieline naakeninie dejstie stööremes staaretjietline læjhkan såemies årrojedaehkieh mah såemiesmearan stoerre jñh gellielaaketje jieledeetsiehkiedåeriesmoerh utnieh. Daesnie eevre daerpies doh tråjjesvoeteöörnegh hijvenlaakan juhtieh jñh haestiemidie dåastoe, jñh gellie instaansh jñh aktöörh, dovne staateles, tjielten, privaate jñh jñjtjevyljehke ektesne berkieh juktie hijven illedahkh åadtjodh. Dej staateles suerkiebarkoej tjirr akte hijven barkoe dorjesåvva suerkiej dåaresth juktie dienesjñh jñh kvaliteeth voengesne bueriedidh, gusnie daerpiesvoeth stööremes.

ellies dienesjefaalenasse jñh viehkiem aareh åadtjoeh. Vihkeles tjiehlth sñiehteledtieh ihke gaajhkesh mah dam sijhtieh, edtjeh maehetiedh jñjtsh gætiem eekedh. Dah mah leah vierremes tsiehkese byöroeh nuepiem utnedh eekedh sijjeste leejjedh.

Reerenasse lea sov bievniesisnie "Leve hele livet" gaskem jeatjah tjiertestamme man vihkeles lea tjiehlth jñh fylhkentjehlth aalterevietseles siebriedahkh soejkesjeh jñh sñiehteledtieh juktie bætijen aekien gætieh evtiedidh båarasåbpoe almetjidie, jñh almetjidie giehpiedamme funksjovnemahtojne. Våaroemasse biejesåvva fylhkentjehlth jñh tjiehlth eajhnaduvvieh guktie maahta vuekieh bievniesisnie "Leve hele livet" hammoedidh jñh tjirrehtidh voengesne.

Dan åvtteste jienebh båarasåbpoe jñh oktegh almetjñh sjædta, jienebh unnebe gætieguntieh sjædta, jñh stuerbe gellievoete årroji luvnie dajvine sjædta, dellie daerpies vielie jeereldihkie gætiejgujmie. Tjuara vuejnedh man daerpies lea hoksegætiejgujmie jñh skiemtjegætiejgujmie ektesne vuejnedh evtiedimmine gætietiamaarhkedesne jñh man gellie sñiehteladteme jñh universelle hammoedamme gætieh mah gååvniesie. Reerenasse tuhtjie vihkeles voenges gætiepolitihke lea integreradamme tjielten siebriedahke-evtiedimmiestrategiesne, gusnie ovmessie daerpiesvoeth ektesne vuajnalgieh.



Cuvvie Guro Voss Gabrielsen

Maahta gâetiesoejkesjimmiem ektiedidh dâârrehtæmman barkoefaamoste, jîh jeatjah dîenesjidie voenges siebriedahkesne, jîh viehkietidh hijven voenges byjresh sjugniedidh årroejidie. Daejnie dajvine daamtaj vaenie orre gâetieh bigkesuvvieh jîh skåârvemh fââtesieh dejnie gâetine mah joe gââvnesieh. Seamma tijjen vielie jeereldihkie gâetiesâarhth maehtieh fâantojne sjiðtedh man âvteste almetjh jîh sielth maehtieh orrijidh jîh jâerhkedh årrodh aktene tjeltesne jallh barkoemaarhkederegijovnesne.

Vielie ebrîe jîh lopme jîh söökebe staarh jîh voenh haestemh vedtieh bijjelestjaetsiem gîetedidh. Juktie gabromem gaertjedidh maahta hijven årrodh jis vielie tjaetseste gîetesâvva jijtsh ledningi ålkoli deavan sisnie. Maahta dam darjodh råajvarimmiej tjîrrh goh jearsoes dulviegeajnoeh, johkh rîhpestidh, vaenebe asfaalte, jienebh kruana dajvh mah tjaetsiem foeresjeh jîh kruana taachtjh jîh viedtjh. Eatnemebaseradamme vuekieh maehtieh hijven lissiehtassine årrodh juktie skaarah giehpiedidh gosse

dulvie staarine jîh voenine. Plaavekruana infrastruktuve staarine jîh voenine maahta lissine eatnemen gellievoetem nænnoestehtedh, jîh årroejidie nuepiem vedtedh eatnemem dââjredh jîh rekreasiojvem jîh ålkoejieledem åadtjodh lihke byjresisnie.

Såafoeh, kruana dajvh jîh moerh rekreasiojven jîh eatnemedââjresen gaavhtan leah vihkeles biehkieh staarine jîh voenine. Dan âvteste sijjieh eah gââvnesh dellie såafoeh jîh kruana dajvh daamtaj leah hâvhtadamme bigkemistie dovne byögkeles dîenesjidie, jieliemasse jîh gâetide. Daate lea dajvh mah stoorre aarvoem utnieh jieledekvaliteetese jîh healsose gaajhkide årroejidie, ij goh unnemes maanide jîh noeride. Dan âvteste vihkeles krööhkestidh kruana dajvh gââvnesieh maanagierti, skuvli jîh jeatjah institusjovni lihke soejkesjimmesne. Akte ulmie lissiebigkeme ij præåsehkevoetem lissehth eatnemeheannadimmide jîh klijmajarkelimmide, maanaj jîh noeri byjjenimmiebyjresem nåakebe dorje, jallh nuepiem giehpede kruana dajvine minnedh.

Kruana dajvine jñh eatnamisnie vaanterdidh lea dihte aelhkemes, siejhmemes jñh jeenjemes feerhmeles ålkoiejledevuekie. Baalka- jñh laategesoejkesjh, jñh tuvresoejkesjh, tjielti jñh fylhki dåaresth, sijhtieh dejnie viehkiehtidh. Ellies soejkesjimmie dejtie

jñtseöörnedamme fysiske darjoemidie, gaarsjelæmman jñh ålkoiejliedasse, evtiedamme hijven govlesadtemisnie årrojigujmie, vâaromem beaja ihke soejkesjh leah årroji darjomeevtiedimmien jñh ghtjemen mietie.

4.3 Kvaliteete mijjen fysiske byjreskinie

Guktie almetjh byjreskidie hammoedieh, jñh guktie gâetieh gaskemsh biejesuvvieh, nuepiem tsevsieh sijjiem guhkiebasse evtiedidh. Almetjesjugniedamme jñh eatnemebaseradamme byjreskh leah vierhtieh staarevtiedimmesne mah sjjerevoetem jñh identiteetem nænnoestehdie. Jarkelimmie jñh orre åtnoe bâarasåbpoe gâetijste maehdieh dejtie historvrijes staaredajvide gorredidh jñh jealajehtedh. Hijven arkitektuvre, historvrijes gâetieh jñh staarebyjresh sijjidentiteetem jñh positjive dååjresh jarngeste vedtieh, jñh leah vierhtieh mejtie byöroe nuhtedh juktie fryöjstehks staare- jñh voenejarngh evtiedidh.

Doh siejhmemes fåantoeh man åvteste kultuvremojhteseaarvoeh gaarvanieh jallh geahpanieh, leah bigkemedeadtove jñh faatoes åtnoe bâarasåbpoe gâetijste. Tjielth åejviediedtem utnieh identifiseradidh, vierhtiedidh jñh reeredh vaarjelimmievyörtogs kultuvremojhtesh, kultuvrebyjresh jñh kultuvrehistorvrijes eatnemem nasjonaale ulmiej mietie. Fylhkentjielte jñh Saemiedigkie diedtem utnieh doh nasjonaale jñh vihkeles regionaale kultuvremojhteseiedtjide gorredidh jñh tjieltide bihkedidh.

4.4 Jielijes jarngedajvh

Akte jielijes jñh gellielaaketje jarnge jeereldihkie faalenassigujmie, goh tjåanghkoesijjeh, åsesiestimmie, dienesjh jñh kultuvre- jñh astoeaekien darjomh, lea vihkeles staari jñh voeni fryöjstehkevoeten jñh gaahjemefaamoen gaavhtan. Akte dagkeres sijjie hijven dååjresh vadta jñh ektiedimmiem sæjjan vadta. Ræhpas jñh feerhmeles fasaadh jñh eadtjohke voestes lapth – darjomigujmie mah leah almetji vöoste stuvreme, gaatoeh jñh staaretjiehtjelh vedtieh gusnie jearsoesåbpoe jñh fryöjstehkåbpoe domtoe årrodh. Jarngedajvh gâetiejgujmie mah jienebh funksjovnh tjeekieh, maehdieh hijven årrodh darjomenjieptjien gaavhtan, joekoen unnebe staarine jñh voenine. Ovmessie darjomh jñh giehtelimmieh jarngem fryöjstehkåbpoe darjoeh, dovne biejege jñh iehkeden. Ovmessie byögkeles jñh privaate funksjovnh jñh darjomh seamma sæjjan biejedh maehdieh evtiedimmiekapasiteetem voenges siebriedahkesne lissiehtidh, jñh dam tjåenghkies, finansielle vâaromem skåårvemidie nænnoestehdieh.

Reerenasse aktem tjielke ulmiem åtna akten vielie monnehks staare- jñh voenevtiedimmien bijre

giehpiedamme klijmagaasseluejhtemigujmie. Daate vâåjnesasse båtata dejnie staateles soejkesjenjoelkedassine iktedamme gâetie-, areaale- jñh foeresjimmiesoejkesjæmman, mah aaj dam nasjonaale politihkem gorredieh lokaliseradimmien bijre åsesiestimmeste jñh hoksehtimmeste. Akte tjielke jarnge gâetiejgujmie, barkoesijjiejgujmie, kultuvrefaalenassine, åsesiestimmie jñh jeatjah funksjovnegujmie stuvreme almetji vöoste, evtiedimmiem dåarjohte ellies staarijste jñh voenijste åenehks gåhkoejgujmie. Dihte viehkehte bijledaerpiesvoetem giehpiedidh, jñh jarngedajvh vielie sjehtedamme sjidtieh dejtie mah sygekeldieh jñh vaedtsieh.

Akte ektie, ellies jñh guhkies barkoe tjielten, privaate aktöori jñh årroji gaskem lea vihkeles juktie jarngebarkojne lyhkesidh. Tjielth aktem vihkeles råållam utnieh goh soejkesjefaamoe, siebriedahkeevtiedæjja jñh dajven aajhtere. Akte åeliedihks aajhterelaavenjostoe nuepide nænnoestahta akten hijven laavenjostose tjieltine.



REERENASSEN VEANHTADIMMIEH

- Tjïelth aktem eadtjohks jïh ellies areaale- jïh jarngepolitihkem utnieh mij eajhnadávva jarngedajvide nænnoestehd. Gåetieh, jielemh, barkoesijjeh jïh dienesjefaalenassh sijjen sijjiem utnieh jarngesne jallh jarngen lihke, jïh lea hijvenlaakan sjiehtedamme dejtie mah ektieskovhthem vaeltieh, sygekeldieh jallh vaedtsieh.
- Tjïelte aktem stuvrijes ráállam átna evtiedimmesne jarngeste jïh sjiehteladta akten guhkiebasse jïh åliedihks laavenjostose privaate aktöörigujmie jïh årrojigujmie ektine.
- Tjïelten gåetiepolitihke jïh gåetiesoejkesjimmie leah akte bielie tjïelten strategijeste siebriedahke- jïh areaaleevtiedæmman. Dihte sjiehteladta akten jeereldihkie årrojestrutuvrese, nuekie gåetiesijjiegujmie goh vâarome nuekies, jeereldihkie jïh sosijaale gåetiebigkemasse.
- Tjïelth gåetiesosijaale krööhkemh vaeltieh areaale- jïh siebriedahkesoejkesjimmesne krïevenassi tjïrrh gåetien stoeredahkese jïh byjreskidie, gosse nuekie gåetiesijjeh regulardieh.
- Tjïelth sjiehteledtieh guktie gåarede eekedh sijjeste leejjedh dejtie mah dåeriesmoerh utnieh gåetiemaarhkedesne.
- Tjïelte faalenassem soejkesje sjiehteladteme gåetiegujmie bâarasåbpoe almetjidie jïh almetjidie giehpiedamme funksjovnemaahtojne.
- Tjïelth eadtjohkelaakan soejkesjeh juktie jieledetsiehkieshaestemi vööste barkedh jïh dejtie heerredidh jïh viehkiehtieh sosijaale joekehtsh jïebnedidh.
- Tjïelth universelle hammoedimmiem vâaroemasse biejehe soejkesjimmesne byjreskijstie jïh gåetijste, jïh almetji healsoem krööhkestieh soejkesjimmesne.
- Tjïelth leavloem biejehe arktitektuvrese jïh kvaliteetese dejnie byjreskinie gusnie almetjh leah bigkeme, jïh sijjiej sjïerevoete, kultvrehistovrijes elemeenth jïh vihkeles eatnemevæhtah vâaroeminie utnieh sijjen soejkesjimmesne. Bâarasåbpoe gåetieh jïh staarestrutuvrh leah vuarjasjamme goh vierhtieh aktene sirkulæære ekonomijesne.
- Fylhkentjïelth jïh tjïelth tjeahpoem jïh kultvrem gorredieh goh akte bielie tjïelten jïh regijovnen soejkesjimmeste, jïh akten frijje jïh ovjearohke kultvrevejliedasse sjiehteledtieh.
- Tjïelth jïh fylhkentjïelth aktem eadtjohks jïh ellies geatskanimmiem utnieh juktie aalterevietseles tjïelth jïh fylhkh evtiedidh.
- Tjïelth tuhtjeh vihkeles staaretjïehtjelh jïh plaavekruana infrastrutuvrem gorredidh baalkajgujmie jïh tuvregajnoejgujmie mah eatnemen aarvoeh gorredieh, bijjelestjaetsiem krööhkestieh jïh fysiske dajroemidie jïh eatnemedååjresidie gaajhkesidie sjiehteledtieh.
- Fylhkentjïelth jïh tjïelth tjaetsieåeriej åtnoem jïh vaarljimmieaarvoeh gorredieh sijjen soejkesjimmesne. Tjuara nuhtedh tjaetsieåeriej nuepiem bijjietjaetsiem jearsoeslaakan stuvredh, jïh dulviem iemielaakan giehpiedidh.
- Tjïelth eadtjohkelaakan hijven krïevenassh gorredieh akten hijven psykiske jïh fysiske healsoe soejkesjimmesne.
- Tjïelte maanaj jïh noeri iedtjh gorredieh akten siebriedahke- jïh areaalesoejkesjimmien tjïrrh mah jearsoes jïh fryöjstehks staare- jïh årromebyjresh sjugniedieh, jïh mah aaj darjomh eevtjeh.
- Tjïelte jearsoes jïh healsoe-evtijjes årrome- jïh byjjenimmiebyjresh gorredieh, mah eah gjijiem jïh elmiedeerjeldahkem utnieh mah mæhtieh skaarine årrodh.



Guvw/e: Jan Hausken



Staatelsoejkesjenjoelkedassh jih staatelsoejkesjenænnoestimmieh

Staatelsoejkesjenjoelkedassh mah leah faamosne

Nomme	Faamosne jaepeste	Jarkelimmieh boelhken
Rikspolitiske retningslinjer for vernede vassdrag	1994	Orrestamme sjædta laaki vööste mah leah faamosne. Jarkelimmieh sisvegisnie eah dorjesowh
Rikspolitiske retningslinjer for barn og planlegging	1995	Orrestamme sjædta laaki vööste mah leah faamosne. Jarkelimmieh sisvegisnie eah dorjesowh.
Statlige planretningslinjer for klima- og energiplanlegging og klimatilpasning	2018	Jåarhka bieleden jarkelimmieh. Bihkedæjja sæjhta dorjesovvedh.
Statlige planretningslinjer for differensiert forvaltning av strandsonen langs sjøen	2011	Evalueradimmie lea tjirrehtamme. Orre njoelkedassh edtjeh gaervies årroth åvtelen 2020.
Statlige planretningslinjer for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging	2014	Jåarhka bieleden jarkelimmieh

Orre staatelsoejkesjenjoelkedassh

Staatelsoejkesjenjoelkedassh vaeride	Mearan aktine orre bihkedæjjine astoeajkien gåetiej bijre barkeminie reerenasse sæjhta tjielkestidh mejtie daerpies staatelsoejkesjenjoelkedassigujmie vaeride. Åejvieulmie eventuelle staatelsoejkesjenjoelkedassigujmie sæjhta årroth nasjonaale politihkem monnehks evtiedæmman vaeriedajvine tjielkestidh gusnie jielemeevtiedimmie, ålkoejielede, eatneme, eatnemen gellievoete, kultuvremojhtesh, laanteburrie, energijeproduksjovne jih vielie leah vihkeles aamhtesh.
Staatelsoejkesjenjoelkedassh soejkesjæmman mearoedajvine	Departemeente edtja daerpiesvoetem staatelsoejkesjenjoelkedasside tjielkestidh mearoedajvine mearoegaedtjen lihke. Staatelsoejkesjenjoelkedassh sijhtieh maehtedh signaalh vedtedh iktedimmien jih viekesjimmien bijre ovmesseie iedtji gaskem mearoegaedtiedajvesne regionaale , gasketjijelten jih tjijelten soejkesjimmien tjirrh. Njoelkedassh sijhtieh gaskem jeatjah tjoevkesisnie vuajnalgidh barkoste bievnesepriviejugujmie jih bihkedæjjine.

Daelie ij naan staatelsoejkesjenænnoestimmieh mah leah faamosne. Ij naan orre vuarsesjh.



Bæjhkohtæjja: Tjielte- jih orrestehtemedepartemente

Bæjhkohtimmie gâavnese daesnie: www.regjeringen.no

Bæjhkohtimmiekode: H-2445 Åarjelsaemien/Sørsamisk

Åvtesæjroen guvvie: Jan Hausken. Minngiebielien guvvie: Guro Voss Gabrielsen

